

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ
ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД "ХАРКІВСЬКИЙ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ"**

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали III Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(26 лютого 2020 р., м. Харків)**

**Харків
2020**

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди
Кафедра географії і методики викладання географії
Обласний комунальний заклад "Харківський організаційно-методичний
центр туризму"

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

Матеріали III Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(26 лютого 2020 р., м. Харків)

Харків
2020

УДК: 338.48:911: 37:502:551:63

Редакційна колегія:

О.Г. Стадник – к. пед..н., професор кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

А.В. Губа – д.пед.н, професор кафедри суспільно-правових дисциплін і менеджменту освіти Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В.В. Піткевич – к.і.н, доцент, завідувач кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

Ю.І. Муромцева – к.е.н., доцент кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди.

С.В. Некос – к.г.н, доцент кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В.Д. Холодок – к.наук з держ управління, директор обласного комунального закладу "Харківський організаційно-методичний Центр Туризму".

До друку та в світ
дозволю

Директор інституту інформатизації освіти
проф. А.І. Прокопенко

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди
протокол № від . .2020*

Географія та туризм: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди (26 лютого 2020 р., м. Харків) / за заг. ред. Муромцевої Ю.І.- Харків:ХНПУ ім.Г.С.Сковороди, 2020. – 295 с.

У збірнику представлено матеріали, присвячені актуальним питанням сучасної географічної науки та туризмознавства.

Розглянуто освітні тенденції у галузях географії, краєзнавства та туризму, проблеми природокористування, фізичної та економічної географії, висвітлено питання про стан і розвиток туризму в світі та Україні, туристичних ресурсів, природної та культурно-історичної спадщини України.

Для викладачів, аспірантів, магістрів, студентів вищих навчальних закладів.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, наявність плагіату, імен власних та інших відомостей.

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди, 2020

ЗМІСТ

Розділ 1. Тенденції сучасної освіти у галузі географії, краєзнавства та туризму

Г.П. Шука

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ ДО РОБОТИ
В УМОВАХ КЛІЄНТООРІЄНТОВАНОГО ПІДПРИЄМСТВА 7

О.Г. Стадник, В. В. Піткевич

ФОРМУВАННЯ БАЗОВОГО ОБРАЗУ КРАЇНИ В ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЧНОГО КРАЇНОЗНАВСТВА
(НА ПРИКЛАДІ НІДЕРЛАНДІВ) 12

L. M. Donchenko, T. V. Zavyalova

MODEL OF THE MODERN GEOGRAPHY TEACHER AS A COMPETITIVE
SPECIALIST 19

L. Prokhorova

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS
OF FORMATION OF GEOGRAPHICAL CONCEPTS OF PUPILS OF
SECONDARY SCHOOLS 24

Є.С. Ємельянова

ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК КОМПОНЕНТА МОВИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ 29

О. В. Непша

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ ПІД ЧАС
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ 32

В. А. Антоненко, Л. А. Василюк, Г. І. Дорожко

НАВЧАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ
ЗНАНЬ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ 37

С.В. Гришко, Я.Ю. Непша

ОСВІТНЬО-ВИХОВНЕ ЗНАЧЕННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ГЕОГРАФІЇ У
РОЗВИТКУ ВСЕБІЧНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ 41

Розділ 2. Сталий розвиток та ефективне природокористування

І.О. Губарева, М.А. Краєвський

РОЗВИТОК БІОЕНЕРГЕТИКИ ЯК ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ 46

М. Л. Сажнев, А. Л. Стецько

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАПАСІВ ТА ВИДОБУТКУ ТОРФОВОЇ СИРОВИНИ В
УКРАЇНІ 49

І.О. Скупий, О.П.Федосєєв О. М. Левада НАДРОКОРИСТУВАННЯ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ ВАСИНІВСЬКОГО РОДОВИЩА ЗАЛІЗНИХ РУД)	55
.М. Л. Сажнев, Р. В. Фісанов АГРОКЛІМАТИЧНА ОЦІНКА ТА ПРИРОДНО- СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ РАЙОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	59
А.М. Слюта ПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ БІОКЛІМАТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА ЕКОСИСТЕМИ ЗОНИ ПОЛІССЯ	66
М. А. Шавлак, ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ	73
А. А. Ніколов, О. М. Левада ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕЛІОРАТИВНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У ВЕСЕЛІВСЬКОМУ РАЙОНІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	77
М. С. Овчинникова, О. В. Непша ПРИРОДНІ ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ МЕРЕЖІ ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ ЗАХІДНОГО ВОЛИНО-ПОДІЛЛЯ	84
Є. Ю. Варфоломєєва, Х. І. Стегареску, О. В. Непша ДЕГРАДАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ В РЕЗУЛЬТАТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	90
Р. Ю. Лемішко, О. В. Непша СУЧАСНИЙ ГЕОЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	93
Г. В. Тамбовцев, Н. В. Балабатько ЄВРОПЕЙСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ	99
М. Резенькова РІВЕНЬ ЗАБРУДНЕННЯ РІЧКИ ГАНГ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЛЮДЕЙ	102
Д. В. Вінніченко, О. В. Непша ПРОБЛЕМА ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	106
Г. В. Тамбовцев, М. О. Кірічок НАПРЯМИ БОРОТЬБИ ІЗ ЗАБРУДНЕННЯМ ВАЖКИМИ МЕТАЛАМИ ҐРУНТІВ М. МАРІУПОЛЬ ТА ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЙ	109
Г. В. Тамбовцев, І. А. Макєєва ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ АБРАЗІЇ БЕРЕГІВ АЗОВСЬКОГО ТА ЧОРНОГО МОРІВ В МЕЖАХ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	114

6. Левада О.В., Стецишин М.М. Основні шляхи раціоналізації екологомеліоративної організації території Запорізької області. *Культура народів Причорномор'я*. 1999. С.231-238.
7. Лымарь А.О. Экологические основы систем орошаемого земледелия. К.: Аграрна наука, 1997. 400 с.
8. Методика агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення / За редакцією С. М. Рижук, М. В. Лісового, Д. М. Бенцаровського. К., 2003. 64 с.
9. Моніторинг зрошуваних земель [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buvrzp.gov.ua/моніторинг-зрошуваних-земель/> (дата звернення 26.02.2020)
10. Смаглій О. Ф., Кардашов А. Т., Литвак П. В. Агроекологія : навч. посібник. – Київ : Вища освіта, 2006. 671 с.
11. Стецишин М.М., Гришко С.В. Сучасні геоекологічні проблеми ґрунтів Запорізької області. *Географія та туризм*. №28. 2014. С.269-278.

УДК 910:712.2(477.82)

Марія Сергіївна Овчинникова
студентка I курсу магістратури
природничо-географічного факультету
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь

Олександр Вікторович Непша
старший викладач кафедри фізичної географії і геології,
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь

ПРИРОДНІ ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ МЕРЕЖІ ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ ЗАХІДНОГО ВОЛИНО-ПОДІЛЛЯ

Західний регіон України характеризується значним ландшафтним і біотичним різноманіттям. Це є визначальним фактором у формуванні і територіальному розміщенні об'єктів та територій природно-заповідного фонду західної частини Волино-Поділля. Під Західним Волино-Поділлям розуміють територію, яка розташована в межах Поліського та Західноукраїнського фізико-географічних країв (рис.1). Поліський край

представлений областю Волинське Полісся, Західноукраїнський край представлений такими фізико-географічними областями: Волинська височинна область, Мале Полісся, Розтоцько-Опільська горбогірна область, Західноподільська височинна область, Середньоподільська височинна область [3].

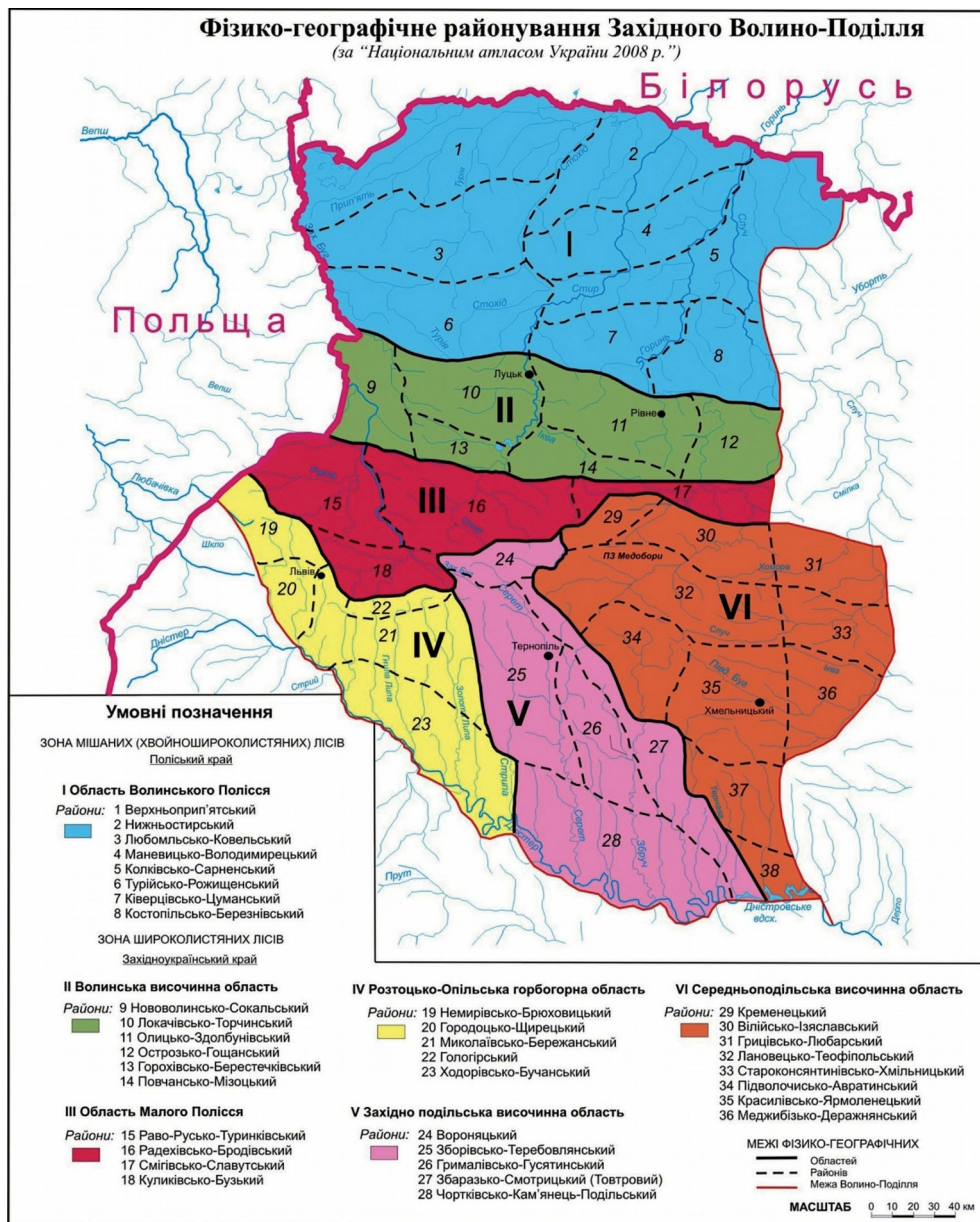

Рис. 1. Фізико-географічне районування Західного Волино-Поділля [3]

Область Волинське Полісся охоплює західну частину Українського Полісся. До складу Волинського Полісся належить більша частина Волинської та північно-західна частина Рівненської областей. На півдні Волинське Полісся має дуже виразну границю з Волинською височиною. Основними фізико-географічними особливостями Волинського Полісся, які

відрізняють його від інших поліських областей, є наявність крейдових порід, що залягають під четвертинними відкладами, значний розвиток льодовикових форм рельєфу, наявність карсту, широкий розвиток долинних ландшафтів, тепліший і вологіший клімат, ніж в інших поліських фізико-географічних областях, значна поширеність боліт і заболочених земель, більша лісистість, яка досягає 45 % всієї площі області [2]. Волинська височинна область – це чітко окреслена природна область. З півночі, півдня і сходу її оточують поліські ландшафти, які значно відрізняються від ландшафтів, поширених на Волинській височині.

Характерними рисами природи Волинської височини є суцільне поширення лесових суглинків досить легкого механічного складу, що потужними шарами вкривають корінні відклади; слабка загалом розчленованість поверхні височини річковими долинами та балками, які мають переважно пологі терасовані схили та широкі заплави, що надає рельєфу хвилястого вигляду; незначна лісистість території порівняно з більшістю природних областей Подільської височини; значна частка лук та боліт, які займають до 10 % загальної площі угідь, тоді як на Поділлі луки мало поширені, займають лише 3-4 % площі. До того ж серед лук Волинської височини переважають заплавні луки, тоді як на Поділлі поширені майже виключно суходільні луки, розвинені на схилах річкових долин; ґрунтовий покрив строкатий: переважають сірі лісові ґрунти, чорноземи опідзолені та типові займають вирівняні ділянки [1].

Волинська височина при всій своїй своєрідності, завдяки якій вона виразно виділяється серед навколишніх природних областей, все ж таки далеко не однорідна ні за рельєфом, ні за місцевими кліматичними умовами, ні за ґрунтами тощо.

Мале Полісся – природна область, яка належить до зони широколистяних лісів (рис. 1). Становить собою плоскохвилясту низовину, майже замкнуту навколишніми височинами (Волинською – з півночі, Подільською – з півдня та південного-сходу). Таким чином, фізико-

географічна область Малого Полісся утворює внутрішню понижену рівнину з меншими абсолютними висотами порівняно з навколишніми височинами.

Мале Полісся відрізняється від сусідніх географічних областей ще й тим, що тут значною мірою зберігся природний рослинний покрив: ліси, луки, болота.

До Розтоцько-Опільської горбогірної області належить пасмо лісистого Розточчя з абсолютними відмітками 360-390 м, що стрімкими схилами опускається до Малого Полісся, а також горбогірне Опілля. Розточчя є горбистим північно-західним пасмом Подільської височини. У рельєфі виокремлюють горбисті пасма й окремі горби, витягнуті з північного заходу на південний схід, у яких західні та північно-західні схили круті, а східні та південно-східні пологі. На Опіллі пасма витягнуті з північного заходу на південний схід [2]. Розтоцько-Опільська горбогірна область має багато своєрідних особливостей: висока зволоженість клімату; наявність обширних масивів широколистяних, буково-дубових лісів; наявність перехідних осоково-сфагнових, шейхцерієво-сфагнових боліт з вербою повзучою, росичкою, журавлиною болотною тощо, які є характерними для лісової зони, а в межах описуваної області трапляються на Розточчі; абсолютне переважання сірих лісових опідзолених ґрунтів при значній участі дерново-слабопідзолистих ґрунтів, розвинених на супіщаних породах флювіогляціального типу [1].

Західноподільська височинна область, розміщена на південь від Опілля, складається з Тернопільської рівнини, масиву Вороняки, Товтрового кряжу, південного придністровського схилу Подільського плато від гирла р. Стрипа на заході до Товтрового кряжа на сході (Західно-Подільське Придніпров'я). Вона характеризується такими природними умовами: значною абсолютною висотою поверхні, яка в середньому досягає 350 м над рівнем моря, піднімаючись біля північного краю вище за 400 м, а на півдні, поблизу долини Дністра, опускаючись до 320 м; абсолютна перевага в ґрунтовому покриві опідзолених, малогумусних, місцями деградованих і вилугуваних

чорноземів; незначне поширення природних лук, серед яких переважають суходільні типи і майже відсутні заплавні; незначне поширення лісів, які трапляються лише в сильногорбистих районах [4].

Рекреаційними і пізнавальними ресурсами області є численні карстові печери, скелясті й заліснені урочища. Унікальна природа Товтрових ландшафтів, наявність природних, історичних, рекреаційних об'єктів стали основою для організації національного природного парку «Подільські Товтри» та низки інших природоохоронних об'єктів [5].

Середньоподільська височинна область займає вододільну частину Подільської височини. На півночі вона має добре виражену ландшафтну межу з Малим Поліссям, на південному заході – з Товтровим пасмом. Східна межа відокремлює її від Подільського-Придніпровського лісостепоного краю. Для цієї області характерні абсолютні відмітки поверхні 300-400 м. На Кременецькому кряжі вони сягають 408 м, максимальна відмітка на Авратинській височині, де бере початок р. Південний Буг, – 380 м.

У формуванні ландшафтної структури помітна роль лесових порід, які перекривають крейдові й неогенові відклади. У минулому в ландшафтній структурі цієї області були поширені широколистяно-лісові, лучно-степові й лісостепові ландшафти. Тепер вони трансформовані в сільськогосподарські угіддя, що займають до 75 % загальної площі.

У північній частині області виокремлюють структурно-денудаційні горбогірні місцевості з вододільними останцями, балками, ярами, еродованими сірими лісовими ґрунтами, дубово-грабовими і грабовими лісами. Типові вони і для Кременецького кряжу, що розміщений між річками Іква та Вілія. Схили вершин кряжу стрімко спадають до рівнин Малиго Полісся, що надає території «гірського вигляду». Серед лісів, що займають 20 % Кременецького кряжу, переважають грабові, грабово-дубово-соснові, дубово-соснові. На південних сухих схилах розгорнулися степові рослинні угруповання на дерново-карбонатних ґрунтах, серед рослин є ендеміки й реліктові види [4].

В адміністративному відношенні територія Західного Волино-Поділля – це рівнинна частина Львівської області, Волинська, Тернопільська і більша частина Рівненської та Хмельницької областей, північна частина Івано-Франківської області [5].

Отже, природними передумовами створення заповідних об'єктів Західного Волино-Поділля є значна ландшафтна та біотична різноманітність, наявність рідкісних видів рослинного та тваринного світу, значна частка території зайнятої під природною рослинністю. Це своєю чергою і вплинуло на розвиток сучасної мережі територій природно-заповідного фонду.

Література:

1. Геренчук К. І., Койнов М.М., Цись П.М. Природно-географічний поділ Львівського та подільського економічних районів. Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1964. 214 с.
2. Маринич О. М., Шищенко П.Г. Фізична географія України : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 511 с.
3. Національний атлас України / ред. Л. Г. Руденко. Київ : Картографія, 2008. 440.
4. Природні умови та ресурси Тернопільщини / за ред. М. Я. Сивого, Л. П. Царика. Тернопіль : Тернограф, 2011. 511 с.
5. Худоба В. Конструктивно-географічні засади оптимізації функціонування регіональних ландшафтних парків Західного Волино-Поділля : монографія. Львів : ЛДУФК, 2018. 166 с